

14. Баскаков А.Я. Методология научного исследования : [учебн. пособие] / А.Я. Баскаков, Н.В. Туленков. – К. : МАУП, 2004. – 216 с.

15. Кримінальне право України: Загальна частина : [підручник] / [М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 2-е вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 480 с.

16. Мезенцева І.С. Кримінально-правові і кримінологічні аспекти легалізації грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримі-

нально-виконавче право» / І.С. Мезенцева ; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2002. – 18 с.

17. Конспект лекцій з дисципліни «Методологія сучасного правознавства» для студентів спеціальності 8.03040101 – «Правознавство» / укл. С.К. Бостан. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2015. – 84 с.

18. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідної діяльності / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарченко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 295 с.

19. Шикун А.Ф. Методологія, методи и психологія научного исследования / А.Ф. Шикун, Х.И. Лейбович. – Тверь : Твер. гос. ун-т, 1995. – 38 с.

УДК 343.97

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ УМИСНИХ ВБИВСТВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ З КОРИСЛИВИХ МОТИВІВ

Оберемко Ю.О., здобувач

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук України*

Стаття присвячена розгляду соціально-психологічних чинників умисних вбивств, що вчиняються з корисливих мотивів. Проаналізовані протиріччя соціально-економічної, соціально-культурної, морально-психологічної та побутово-дозвільної сфер суспільного життя, які у своїй сукупності детермінують вчинення зазначених злочинів.

Ключові слова: умисні вбивства з корисливих мотивів, соціально-психологічні чинники, злочинна група, корисливе насильство.

Статья посвящена рассмотрению социально-психологических факторов умышленных убийств, совершаемых из корыстных побуждений. Проанализированы противоречия социально-экономической, социально-культурной, морально-психологической и бытовой сфер общественной жизни, которые в своей совокупности детерминируют совершение указанных преступлений.

Ключевые слова: умышленные убийства из корыстных побуждений, социально-психологические факторы, преступная группа, корыстное насилие.

Oberemko Yu.O. SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS OF FELONIOUS HOMICIDES ACCOMPLISHED FROM SELFISH MOTIVES

The article is devoted to consideration of social and psychological factors of felonious homicides that is accomplished from selfish motives. Analyzed contradictions of socio-economic, sociocultural, morally-psychological and domestic-permissive spheres of public life, that in the totality determine the committing of the marked crimes.

Key words: felonious homicides from selfish motives, social and psychological factors, criminal group, mercenary violence.

Важливим елементом кримінологічної характеристики як злочинності в цілому, так і окремого виду злочинів є дослідження їх детермінуючих чинників. В кримінологічній літературі всі вони поділяються на два види: зовнішні і внутрішні. Зовнішні детермінанти злочинності пов'язані із об'єктивним впливом оточуючого середовища, негативних явищ і процесів на суспільну свідомість. Внутрішніми детермінантами називаються соціально-психологічні чинники, які зумовлюють злочинну мотивацію та підвищують готовність до її реалізації у протиправній поведінці [1, с. 227; 2, с. 52; 3, с. 30–33; 4, с. 4–5; 5, с. 58–59; 6, с. 19–21].

Соціально-психологічні чинники відрізняються від інших за змістом, інтенсивністю впливу на свідомість і волю людей, а також рівнем функціонування. За змістом соціально-психологічні чинники представляють собою деформації правової, економічної, моральної, побутової свідомості у вигляді антисуспільних поглядів, традицій, інтересів, цінностей, цілей, поведінкових установок (атитюдів) [7, с. 5]. Зазначені чинники зосереджені в суспільно-політичній, соціально-економічній, соціально-культурній, морально-психологічній, побутово-дозвільній,

організаційно-управлінській, спортивно-оздоровчій та інших сферах [8, с. 449]. Найбільш інтенсивно вони впливають на колективну та індивідуальну свідомість та викликають мотивацію до злочинної поведінки. У зв'язку з цим соціально-психологічні чинники мають найбільше детермінуюче значення. Оскільки умисні вбивства з корисливих мотивів як суспільне явище є структурним елементом корисливої злочинності в цілому, логічним виглядав би пошук детермінантів цих злочинів саме у вищезазначених сферах суспільного життя, оскільки протиріччя, зосереджені в них, найбільше деформують суспільну свідомість і психологію особи. Так, А.П. Закалюк підкреслює, що детермінанти кожної сфери виокремлюються за рівнями та функціональним призначенням, а тому є підстави поділити їх на такі, що стосуються злочинності в цілому, і такі, що стосуються окремого виду злочинності. При цьому в залежності від сфери вчинення останнього значення детермінантів саме цієї сфери в його обумовленні зростає [9, с. 217]. Погоджуючись із такою позицією вченого, вважаємо за необхідне обмежитися розглядом лише тих детермінантів, які здебільшого обумовлюють корисливу мотивацію.

Думаємо, що в першу чергу вони криються у *соціально-економічній, соціально-культурній, морально-психологічній та побутово-дозвільній сферах* суспільного життя.

Протиріччя у *соціально-економічній сфері* відіграють визначальну роль у формуванні корисливої орієнтації окремих кіл молоді, схильних до застосування насильства [1, с. 240]. Нагадаємо, що основний контингент злочинців, засуджених за вчинення умисних вбивств з корисливих мотивів, становить молодь віком від 18 до 24 років (за нашими даними, 55,5%). Тому зосередимо увагу на тих недоліках у соціально-економічній сфері, які найбільше позначаються саме на молодіжному прошарку населення та роблять його вразливим. Молодь є тим людським «ресурсом», на якому будується майбутнє будь-якої держави. Здавалося б, держава повинна піклуватися про неї та забезпечувати гідні умови її розвитку. Однак ситуація, що склалася на сьогодні у галузі освіти, зайнятості та праці, містить значний криміногенний потенціал. Більшість осіб, що вчиняють умисні вбивства з корисливих мотивів, є вихідцями з малозабезпечених, соціально невлаштованих сімей. Беручи приклад зі своїх батьків, які самі не надто освічені, вони не дуже прагнуть здобувати високий освітньо-кваліфікаційний рівень і в більшості випадків обмежуються оволодінням робітничих професій. Тобто рівень домагань у сфері освіти зазначеного прошарку молоді зводиться до навчання в професійно-технічних училищах. Водночас на сьогодні питання існування мережі ПТУ в нашій державі постало досить гостро. Через брак коштів спроба перенесення з державного управління та фінансування профтехосвіти на рівень міст обласного значення [10] могла призвести до їх закриття. І той факт, що держава все ж таки прийняла рішення надавати субвенції місцевим бюджетам для підготовки професійно-технічних кадрів [11], суттєво не покращує суспільних настроїв. Не виключено, що найближчим часом мережа ПТУ буде скорочуватися, а це означає, що молодь, яка і без того належить до «групи ризику», буде фактично позбавлена можливості отримати бодай якийсь рівень освіти.

Відсутність належної освіти стає перепорою на шляху до працевлаштування. Криміногенно орієнтована молодь, маючи переважно середній рівень освіти, просто не в змозі витримати конкуренції на сучасному молодіжному ринку зайнятості. Престижні робочі місця з гідною заробітною платнею вимагають високого інтелектуального потенціалу та неабияких професійних здібностей. Тому більшості доводиться розраховувати лише на малокваліфіковані робітничі професії, на кшталт вільнонайманих робітників на будівництві з низьким рівнем оплати праці. Так, недостатня конкурентноспроможність та невисокий освітньо-кваліфікаційний рівень детермінують найбільшу соціальну вразливість на молодіжному ринку праці саме наймолодшої вікової групи, з представників якої і складається контингент умисних вбивць з корисливих мотивів [1, с. 243].

В умовах сьогоднішньої економічної кризи гостро постає питання оплати праці. Через мізерні заробітки більшість молодих людей, на жаль, воліють перебувати у статусі безробітних. Так, низькостатусна молодь, що проживає у депресивних районах, в силу свого віку є соціально незрілою, намагається заробляти

та задовольняти свої потреби, виходячи з тих уявлень, які вони мають. Відсутність життєвих планів, досвіду спілкування в колективі, трудової дисципліни спонукає їх до пошуку альтернативних способів збагачення, зокрема кримінальних. Найчастіше вони живуть за рахунок крадіжок металобрухту, кольорових металів, коштів, отриманих від заставлених у ломбардах викрадених коштовностей, збуту наркотичних засобів та психотропних речовин тощо. Формуванню та поширенню корисливої психології в молодіжному середовищі сприяє також загальне зубожіння та падіння рівня життя населення. Так, наприклад, за даними Організації Об'єднаних Націй, на сьогодні 80% населення нашої країни перебуває за межею бідності, а прожитковий мінімум наближається до порогу бідності африканських держав [12]. Різке розшарування суспільства на багатих та бідних, неспроможність основної частини населення задовольнити свої бодай елементарні повсякденні потреби призводять до збільшення соціальних напруги та зростання рівня агресії, насамперед, серед молоді як економічно активного прошарку населення. На думку психологів, відсутність можливостей для задоволення матеріальних потреб (в харчуванні, одягу, побуті, забезпеченні житлових умов тощо) в силу свого соціального статусу або внаслідок порівняння себе з іншими, більш успішними членами суспільства породжує явище економічної депривації [13, с. 134–135]. Під впливом останньої часто формується девіантна поведінка, яка виражається у вчиненні крадіжок, грабежів, розбійних нападів і вбивств з метою заволодіння матеріальними цінностями [14, с. 27]. Економічна депривація тягне за собою соціальну депривацію, порушення соціальної адаптації та в цілому відчуження особи. На думку Ю.М. Антоняна, ті, хто вчиняють злочини, більш самотні особи, які в силу відчуження не засвоїли соціальні норми, що регулюють поведінку людей і не виробили солідарності з ними [15, с. 181]. Таким чином, загострена до межі невідповідність між потребами і можливостями їх задоволення призводить до дисонансу у свідомості особи і у випадку вбивства з корисливих мотивів компенсується шляхом застосування насильства як найбільш ефективного засобу досягнення корисливої мети. На користь наведеної думки свідчать результати анкетування засуджених корисливих вбивць. На поставлене нами запитання: «Чому з усіх можливих варіантів незаконного збагачення Ви віддали перевагу саме застосуванню насильства над жертвою?» відповіді розподілилися таким чином. Майже кожен третій засуджений (44,1%) зазначив, що добровільно гроші та речі ніхто не віддасть; 27,4% опитаних визнали насильство найбільш швидким засобом отримання вигоди, який не вимагає особливої підготовки і навичок; 14,7% засудженим необхідно було утримати майно, яким заволоділи; для 8,9% корисливих вбивць насильство є звичним засобом досягнення бажаного результату і 4,9% шляхом застосування насильства не тільки змогли отримати вигоду, а й показали свою перевагу над жертвою. Як бачимо, надмірне прагнення заволодіти матеріальними благами породжує корисливу спрямованість особистості злочинця, поєднану із насильством над особою.

Отже, недоліки у соціально-економічній сфері негативним чином позначаються на свідомості соціально не влаштованої молоді. Відсут-

ність реальної можливості для самореалізації призводить до відчуження та виключення особистості з соціально корисних зв'язків. Існуючий у суспільстві культ матеріального благополуччя призводить до формування корисливої психології у криміногенно орієнтованої молоді. Внаслідок цього насильство над особою як крайній прояв агресії виступає найбільш дієвим засобом незаконного збагачення.

Соціально-культурна сфера. Характерною рисою нашого суспільства сьогодні є, на жаль, низький рівень духовності та культури населення [16, с. 322]. Пануючі серед сучасної молоді настрої, насамперед, свідчать про глибокий дефіцит культурних традицій та загальнолюдських цінностей. Споживча модель життя, тяжіння до матеріального благополуччя, кар'єризм призвели до девальвації таких понять, як сім'я, почуття обов'язку, поваги, гідності, порядності тощо. Натомість «процвітають» жорстокість, цинізм, користоловство та загальне знецінення людського життя. Тотальні випадки агресивної поведінки та застосування насильства, якими переважені засоби масової інформації, стали прикладом для вирішення конфліктних ситуацій у повсякденному житті. Екрани телебачення заповнені рекламною продукцією дорогих речей, у володінні якими насправді немає потреби. Загальнодоступна і така популярна серед молоді мережа Інтернет перенасичена інформацією порнографічного змісту та відеороликами, що містять епізоди насильства та знущання над особою. Отже, і без того вразлива свідомість молоді постійно піддається масовому впливу з боку ЗМІ, які популяризують зневагу до суспільства та насильства, культивують негативізм, споживацьке ставлення не тільки до матеріальних благ, а й до оточуючих людей. Нерідко це призводить до включення молоді в існуючі в суспільстві окремі субкультури, зокрема кримінальні. Молоді люди прагнуть членства у злочинних угрупованнях, вважаючи це абсолютно нормальною, прибутковою «роботою», де панують свої злочинні норми і традиції [1, с. 249]. Неабиякий вплив на цей процес справляють раніше засуджені члени родини. Нагадаємо, що за даними наших досліджень, батьки кожного третього засудженого мали судимість за вчинення умисного вбивства з корисливих мотивів. Таким чином, у особи фактично відсутні джерела для засвоєння загальноприйнятних цінностей та моральних ідеалів. Під негативним впливом зовнішнього середовища відбувається загальна деформація світогляду, що в кінцевому підсумку призводить до моральної деградації особистості.

Стан і тенденції розвитку *морально-психологічної сфери* значною мірою залежать від пануючих у суспільстві моральних цінностей і потреб [9, с. 229]. На жаль, постійна необхідність в забезпеченні елементарних фізіологічних потреб у більшості населення, в тому числі молоді, відсунули на другий план такі духовні цінності, як почуття любові, частя, самореалізації тощо. За даними соціологічних досліджень, для того щоб відчувати себе щасливими, більшості опитаних (35,6%) [17], насамперед, необхідне відчуття впевненості у завтрашньому дні, яке, вочевидь, зводиться до високого рівня доходів та матеріальних можливостей. Натомість показники відповідей за такими категоріями, як сім'я (18,0%), відчуття власної необхідності (7,5%), любов (6,1%), свобода (5,2%), чиста совість

(5,1%) [17], демонструють негативну тенденцію. А якщо взяти до уваги загальну соціальну невлаштованість контингенту корисливих вбивць, то ці показники взагалі зводяться нанівець.

Суперечності між існуючими в суспільстві моральними еталонами та матеріальними домаганнями негативним чином позначаються на морально-психологічній атмосфері в молодіжному середовищі. Зубожіння духовної сфери виступає сприятливим підґрунтям для зростання психологічної напруги серед молоді. Соціальна нерівність та відсутність життєвої перспективи породжують бажання в окремої її частини задовольняти свої потреби шляхом застосування корисливого насильства.

Стан *побутово-дозвільної сфери* має вкрай важливе значення, оскільки вона визначає коло інтересів, психологічні схильності та в цілому форми проведення вільного часу молоддю. Підкреслюючи криміногенний потенціал цієї сфери, Б.М. Головін зазначає, що саме вона віддзеркалює ту неформальну сторону способу життя молоді, котра підсилює дію інших вищезгаданих чинників, а також із середини сприяє формуванню кримінальної психології особистості [1, с. 256]. Криміногенно орієнтована молодь, яка не зайнята ані трудовою, ані навчальною діяльністю (за даними наших досліджень, 77,3%), фактично сама собі надана, і маючи велику кількість вільного часу, використовує його за власними вподобаннями. Останні, в свою чергу, також залежать від рівня матеріальних можливостей та життєвих пріоритетів. Слід визнати, що в останні роки розвиток побутово-дозвільної та спортивно-оздоровчої сфер в нашій країні знаходиться на досить низькому рівні. Діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування спрямована, вочевидь, на задоволення бізнес-інтересів можновладців, які зацікавлені у масовій приватизації міських об'єктів інфраструктури. Кожен день ми спостерігаємо будівництво та відкриття нових торговельних центрів, дорогих нічних клубів, елітних спортивно-розважальних закладів замість оновлення загальнодоступної мережі культурно-дозвільних установ (гуртки за інтересами, бібліотек, шкіл культури і мистецтв тощо). Так, наприклад, малозабезпечена молодь на сьогодні не може собі дозволити відвідування приватних спортзалів через високу вартість їхніх послуг, а прибудинкові спортивні майданчики, до яких, здавалося б, вони мають вільний доступ, знаходяться в занедбаному, аварійному стані. Таким чином, через брак матеріальних коштів і обмежений доступ до культурної сфери соціально вразлива молодь фактично опиняється на вулиці, де відбувається засвоєння негативних звичок і, як наслідок, залучення до злочинного способу життя. Для того щоб якимось чином урізноманітнити своє дозвілля, частіше за все вони схильються до вживання алкогольних напоїв та наркотичних засобів. Так, алкоголізацію та наркотизацію дозвілля та міжособистісного спілкування, вчені розцінюють як ключовий етап формування криміногенної орієнтації щодо незаконних засобів отримання матеріальних коштів для задоволення пов'язаних з цим потреб [18, с. 284]. Відвідування доступних розважальних закладів (пивбарів, вуличних кафе, ігрових клубів), які здебільшого розташовані у спальних районах, випадкові знайомства, сексуальні розваги, вуличні бійки є основними формами проведення їхнього дозвілля. Окремо слід при-

ділити увагу впливу криміногенної групи, в якій відбувається так звана кримінальна соціалізація. А.І. Долгова від криміногенними групами розуміє виникаючі стихійно групи, у складі яких особа проводить майже весь свій вільний час, заповнюючи недолік соціального та емоційного комфорту, що здатні істотно впливати на формування негативних особистісних якостей, які за певних умов сприяють злочинній поведінці. При цьому найнебезпечнішим різновидом криміногенної групи, на думку вченого, виступає *злочинна група* [6, с. 59–60]. За даними наших досліджень, більшість (65,7%) умисних вбивств з корисливих мотивів вчинялася саме у складі злочинних груп. У зв'язку з цим значущим з кримінологічної точки зору буде аналіз даних щодо: *способів групоутворення, рішень, групових ролей, групових цілей, групових норм та цінностей*.

Під час вивчення матеріалів судової практики дослідженню підлягало питання *відносин, на основі яких утворювалася група*. Так, за нашими даними, 62,4% груп утворювалося на підставі дружніх, дозвільних стосунків; 28,4% – із числа осіб, яких об'єднує попередній кримінальний досвід або спільне відбування покарання; учасників 4,9% груп об'єднували родинні зв'язки, ще 4,3% груп утворювалося на ґрунті особистих або робочих відносин. Як бачимо, майже 2/3 учасників злочинних груп перебували у дозвільних, товариських відносинах. Висловити пропозицію вчинити злочин людина може тільки у близькому середовищі, на підтримку якого вона з впевненістю розраховує. Через це рішення про вчинення злочину схвалюється та приймається не тільки на підставі дружніх симпатій, а й насамперед завдяки збігу саме кримінальних інтересів всіх учасників групи. Під час проведення анкетування серед засуджених корисливих вбивць нами досліджувалося питання, *яким чином приймалося остаточне рішення вчинити злочин*. Відповіді засуджених розподілились таким чином: 4,9% рішення вчинити злочин приймали під час відвертої розмови у вузькому колі людей; 5,8% – після того, як впевнилися у мінімальному ризику бути покараним; 14,7% опитаних засуджених пішли на злочин, коли переконалися в сприятливій обстановці; 18,7% визнали, що рішення прийняли заздалегідь і чекали слушної нагоди; 55,9% засуджених рішення прийняли спонтанно, на емоціях і відразу ж його реалізували. Тобто більшість опитаних вказали на раптовість прийняття рішення вчинити злочин. З цього приводу В.О. Коновалова зазначає, що процес підготовки та прийняття рішення вчинити вбивство може мати різний характер: він може бути детально продуманий або носити фрагментарний, навіть випадковий характер. Водночас елементи підготовки присутні в будь-якому злочині, зокрема у вбивствах, незважаючи на те, що останні можуть носити імпульсивний характер [19, с. 8].

Важливе значення має аналіз даних щодо *ролей*, які виконувалися учасниками групи. Вони представляють собою сукупність тих функцій, які виконуються кожним членом групи у спільній злочинній діяльності. Результати узагальнення судової практики показали, що питома вага учасників злочинних груп виконували роль *виконавця (96,9%), 2,4% – організатора і 0,7% – пособника*. Тобто в більшості випадків має місце співвиконавство, коли дії всіх учасників групи складають об'єктивну сторону злочину.

Так, спільне застосування насильства учасниками групи до потерпілого можна пояснити таким чином. По-перше, співучасники страхують один одного на випадок того, що жертва почне чинити активний опір, а по-друге вони беруть на себе однакові зобов'язання, якщо злочин буде викрито і необхідно буде нести відповідальність. Таким чином, важливою ознакою, яка характеризує злочинну групу є *ступінь згуртованості її членів*. На думку психолога Г.М. Андреевої, *групова згуртованість означає, що серед учасників групи досягнутий особливий ступінь розвитку відносин, при якому всі члени групи в найбільшій мірі поділяють цілі групової діяльності і ті цінності, які пов'язані з цією діяльністю* [20, с. 166].

Спільна злочинна поведінка учасників групи обумовлена досягненням загальної *корисливої цілі*. Кожен із членів групи, маючи корисливі інтереси, розуміє, що об'єднання їхніх зусиль гарантує досягнення єдиної для всіх мети – збагачення. За результатами узагальнення матеріалів кримінальних проваджень, метою злочинної поведінки корисливих вбивць найчастіше було: *заволодіння в результаті нападу конкретним визначеним і достовірно відомим майном – 41,9%; заволодіння наявним у момент посягання майном потерпілого – 33,9%; заволодіння будь-яким іншим ліквідним майном – 15,7%; неповернення боргу – 4,3%; заволодіння транспортним засобом – 2,7% або правами на майно – 1,5%*. Обізнаність злочинців про існування у потерпілого матеріальних цінностей свідчить про планування злочину і підготовку до нього. В цьому випадку мова йде про умисні вбивства з корисливих мотивів із проникненням у житло. Нагадаємо, що за нашими даними вони є найбільш розповсюдженими і складають 65,1% з усієї кількості досліджуваних нами умисних вбивств з корисливих мотивів. Злочинці, плануючи напад із проникненням до житла, впевнені у досягненні бажаного результату і отриманні прибутку. Скоріше за все, вони були раніше знайомі з потерпілим і бували у його помешканні, а тому успішність злочинного посягання, на їхню думку, є гарантованою. Напад з метою заволодіння наявним у момент посягання майном потерпілого, характерний для умисних вбивств з корисливих мотивів, що вчиняються у безлюдних місцях і місцях громадського користування. В цьому випадку учасники групи, об'єднавшись, певною мірою ризикують. Вчиняючи злочин, вони розраховують на везіння, оскільки імовірність того, що під час нападу у потерпілого буде значна кількість матеріальних благ, є невеликою.

Окремо слід звернути увагу на такі характеристики злочинної групи, як *групові норми та цінності*. Соціальні психологи зазначають, що групові норми – це певні правила, які вироблені групою, прийняті нею і яким має підпорядковуватися поведінка її членів, щоб їхня спільна діяльність була можливою [20, с. 112]. Норми та цінності злочинної групи формуються на ґрунті попереднього кримінального досвіду її учасників. За нашими даними, кожен четвертий корисливий вбивця був раніше засуджений за вчинення корисливого або насильницького злочину. Повернення до злочинного способу життя осіб, які перебувають у стані судимості, свідчить про поглиблення ціннісних деформацій їхньої свідомості, негативне ставлення до суспільно прийнятих норм поведінки, що спри-

чиняє продовження корисливої насильницької злочинної діяльності [1, с. 432]. Звільнившись із місць позбавлення волі, особи стають носіями кримінальної субкультури. Її основу складають кримінальні норми, які регулюють поведінку та взаємовідносини між членами злочинної групи. Викривлений світогляд, злочинні навички та звички, знання, вміння, кримінальні способи збагачення – все це об'єднує членів групи і знаходить свій прояв у подальшій спільній злочинній діяльності.

Таким чином, розглянуті нами протиріччя, що існують у соціально-економічній, соціально-культурній, морально-психологічній та побутово-дозвільній сферах суспільного життя, негативним чином позначаються на морально-психологічному кліматі молодіжного середовища. Відсутність реальних можливостей та умов для самореалізації призводить до виключення окремих представників молоді з соціально корисних зв'язків. Натомість відбувається їхнє залучення до «вуличного» способу життя та становлення у криміногенних групах де засвоюються антисуспільні погляди та звички, які у своїй сукупності детермінують вчинення умисних вбивств з корисливих мотивів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Головкін Б.М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання : [монографія] / Б.М. Головкін. – Х. : Право, 2011. – 432 с.
2. Кузнецова Н.Ф. Проблемы криминологической детерминации / Н.Ф. Кузнецова ; под ред. В.Н. Кудрявцева. – М. : МГУ, 1987. – 208 с.
3. Личность преступника / [Ю.М. Антонян, В.Н. Кудрявцев, В.Е. Эминов]. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. – 366 с.
4. Зелінський А.Ф. Детермінація злочину : [навч. посіб.] / А.Ф. Зелінський, Л.П. Оніка. – Х. : УкрЮА, 1994. – 52 с.
5. Игошев К.Е. Типология личности преступника и мотивация преступного поведения : [учеб. пособие] / К.Е. Игошев. – Горький : Горьк. Высш. Шк. МВД СССР, 1974. – 168 с.
6. Долгова А.И. Социально-психологические аспекты преступности несовершеннолетних / А.И. Долгова. – М. : Юрид. лит., 1981. – 159 с.
7. Головкін Б.М. Причинність у системі детермінації злочинності // Б.М. Головкін. – Теорія і практика правознавства. – 2014. – Вип. 1 (5). – С. 2–3.
8. Головкін Б.М. Макросередовищні детермінанти кримінологізації психології та свідомості молодіжних кіл у відношенні збагачення засобами кримінального насильства // Б.М. Головкін. – Держава і право. – 2010. – Вип. 48. – С. 449–455.
9. Закалюк А.П. Курс сучасної української криминології: теорія і практика : в 3 кн. / А.П. Закалюк. – К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2007–. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української криминології – 2007. – 424 с.
10. Під загрозою закриття опинилися 400 училищ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://podrobnosti.ua/2086256-pd-zagrozoju-zakrittja-opinilisja-400-uchilisch.html>.
11. Рада вернула систему фінансування ПТУ із Госбюджета [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://112.ua/ekonomika/rada-vernula-sistemu-finansirovaniya-ptu-iz-gosbyudzhetu-289544.html>.
12. В ООН сказали, скільки українців живе за чертою бідності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.tsn.ua/groshi/v-oon-skazali-skolko-ukraincev-zhivut-zachertoy-bednosti-427503.html>.
13. Злочинність у паливно-енергетичній сфері України: криминологічна характеристика та запобігання : [монографія] / [Б.М. Головкін, Г.Ю. Дарнопих, І.О. Христич та ін.] ; за заг. ред. Б.М. Головкіна. – Х. : Право, 2013. – 248 с.
14. Варій Ю.М. Вплив економічної деривації на поведінку молоді 16–25 років / Ю.М. Варій // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ (Серія психологічна). – 2009. – Вип. 2. – С. 18–31.
15. Антонян Ю.М. Наука криминология / Ю.М. Антонян. – М. : Юрлитинформ, 2015. – 376 с.
16. Ігнатів О.М. Протидія загальнокримінальній насильницькій злочинності в Україні : [монографія] / О.М. Ігнатів. – Х. : Діса Плюс, 2013. – 650 с.
17. Що потрібно для щастя в першу чергу? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=356.
18. Головкін Б.М. Мікросередовищні умови формування криминогенної у корисливому насильницькому відношенні спрямованості особистості // Б.М. Головкін. – Часопис Київського університету права. – 2009. – Вип. 4 – С. 281–287.
19. Коновалова В.Е. Убийство: искусство расследования : [монографія] / В.Е. Коновалова. – Х. : Факт, 2001. – 311 с.
20. Андреева Г.М. Социальная психология : [учебник для высших учебных заведений] / Г.М. Андреева. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 290 с.